

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Основи фінансів підприємств	7
Розділ 2. Організація грошових розрахунків підприємств	14
Розділ 3. Грошові потоки підприємств	32
Розділ 4. Формування і розподіл прибутку	40
Розділ 5. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів	54
Розділ 6. Оборотні кошти та їх організація на підприємстві	62
Розділ 7. Оцінка фінансового стану підприємства	73
Розділ 8. Кредитування підприємств	83
Розділ 9. Фінансове планування на підприємствах	95
Розділ 10. Оподаткування підприємств	106
Розділ 11. Фінансова санація підприємств	118
Короткий українсько-англійський словник фінансових термінів	131
Алфавітно-предметний покажчик	140
Список використаних джерел	142
Додатки	146

ВСТУП

Навчальний посібник підготовлено відповідно до програми навчальної дисципліни «Фінанси підприємств». Метою дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти системи компетентностей, знань, умінь, комунікативних здібностей та відповідальності для розв'язання теоретичних і практичних проблем фінансових відносин суб'єктів господарювання. Завданнями дисципліни є формування правильного розуміння закономірностей у сфері фінансових відносин суб'єктів господарювання та застосування цих закономірностей у практиці фінансової роботи; з'ясування методів і джерел формування фінансових ресурсів підприємств; визначення сукупності заходів щодо забезпечення їхнього ефективного використання. Компетентності здобувачів вищої освіти, які формує навчальна дисципліна «Фінанси підприємств», та програмні результати навчання подано в таблиці 1.

Посібник містить теоретичний матеріал до опрацювання тем, контрольні питання, тестові завдання (альтернативні, множинного вибору, тести на відповідність складових частин і на визначення причинної залежності, тести побудовані за принципом питань з множеними відповідями «правильно-неправильно», тестові завдання відкритої форми), задачі, ділові ігри та ситуаційні завдання. З метою створення умов для зручного пошуку та опрацювання публікацій в англійських фахових виданнях у посібнику наведено короткий українсько-англійський словник основних термінів, які використовуються в курсі «Фінанси підприємств». Теоретичний і практичний матеріал, який викладено в навчальному посібнику допомагає здобувачам вищої освіти засвоїти основи організації фінансів підприємств, оволодіти методами грошових розрахунків, управління грошовими потоками, формування і розподілу прибутку, фінансового забезпечення відтворення основних засобів, управління оборотними активами, оцінки фінансового стану підприємств, розв'язання проблем залучення ними кредитних ресурсів, фінансового планування, оподаткування та фінансової санації.

Автори окремих розділів: Г. К. Рогов, д-р екон. наук, доц. (вступ, розд. 1-3, 5, 7-9, 11); А. І. Зінченко, канд. екон. наук, доц. (розд. 4, 6); О. В. Пащенко, канд. екон. наук, доц. (розд. 10).

Таблиця 1. Компетентності і програмні результати навчання

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти	Програмні результати навчання
1	2
<p>ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі фінансів підприємств у ході професійної діяльності або в процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки, та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної діяльності</p> <p>ЗК 4. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях</p> <p>ЗК 7. Здатність працювати в міжнародному контексті</p> <p>ЗК 8. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій</p> <p>ФК 1. Розуміння та здатність до критичного осмислення концептуальних основ економічної теорії, які стосуються процесів інвестування, узагальнюють засади і закономірності функціонування та розвитку фінансових систем</p> <p>ФК 2. Здатність опановувати та усвідомлювати інформацію щодо сучасного стану і тенденцій розвитку фінансових систем</p> <p>ФК 3. Уміння використовувати теоретичний та методичний інструментарій фінансової, економічної, математичної, статистичної, правової та інших наук для діагностики стану підприємств</p> <p>ФК 5. Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення, володіти інформаційними технологіями у сфері фінансів підприємств</p>	<p>РН 1. Виявляти та аналізувати ключові характеристики фінансових систем (податкова система, фінанси суб'єктів господарювання, фінансові ринки, банківська система), оцінювати їх взаємозв'язки з національною та світовою економіками</p> <p>РН 2. Уміти критично осмислювати концептуальні основи економічної теорії, які стосуються фінансів підприємств і узагальнюють засади й закономірності функціонування та розвитку фінансових систем</p> <p>РН 3. Показати належний рівень знань у сфері фінансів підприємств, розуміння принципів фінансової науки, особливостей функціонування фінансових систем, фінансової термінології</p> <p>РН 4. Визначати функціональні області та взаємозв'язки між суб'єктами фінансових систем</p> <p>РН 5. Використовувати методи міжнародних фінансових розрахунків у фінансовій діяльності підприємств</p> <p>РН 6. Ураховувати в професійній діяльності особливості фінансів підприємств морегосподарського комплексу і підприємств-експортерів</p> <p>РН 9. Збирати, аналізувати та пояснювати необхідну інформацію, розраховувати економічні та фінансові показники, обґрунтовувати фінансові рішення на основі використання необхідних інструментальних засобів</p> <p>РН 10. Обирати та застосовувати економіко-математичні та статистичні методи для аналізу, прогнозування та оптимізації явищ і процесів у царині фінансів підприємств</p> <p>РН 11. Уміти застосовувати набуті знання в практичній діяльності</p> <p>РН 12. Застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення, володіти інформаційними технологіями у сфері фінансів підприємств</p>

Продовження таблиці 1

1	2
<p>ФК 6. Здатність складати та аналізувати фінансову звітність, інтерпретувати і використовувати фінансову та пов'язану з нею інформацію</p> <p>ФК 7. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів підприємств</p> <p>ФК 8. Здатність формувати та реалізовувати комунікації у сфері фінансів підприємств</p> <p>ФК 9. Здатність обґрунтовувати, приймати професійні рішення у сфері фінансів підприємств та брати відповідальність за них</p> <p>ФК 10. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку у сфері фінансів підприємств</p> <p>ФК 11. Здатність використовувати базові знання і практичні навички у сфері міжнародних фінансових розрахунків</p> <p>ФК 12. Здатність до професійної діяльності у фінансових підрозділах підприємств морегосподарського комплексу і підприємств-експортерів, до самостійної праці на посадах, що потребують аналітичного підходу в нестандартних ситуаціях</p>	<p>РН 14. Демонструвати навички складання фінансової звітності, аналізу та інтерпретації фінансової, статистичної та пов'язаної інформації</p> <p>РН 15. Виконувати контрольні функції у сфері фінансів підприємств</p> <p>РН 16. Демонструвати навички письмової й усної загальної і професійної комунікації державною та іноземними мовами</p> <p>РН 17. Виконувати професійні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування в міжнародному контексті</p> <p>РН 18. Застосовувати емпатію, вербальні та невербальні інструменти в міжособистісному спілкуванні і демонстрації власних результатів</p> <p>РН 21. Формувати та реалізовувати комунікації у сфері фінансів підприємств</p> <p>РН 22. Підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку у сфері фінансів підприємств</p> <p>РН 23. Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним</p> <p>РН 27. Уміти нести відповідальність за результати професійної діяльності у сфері фінансів підприємств</p>

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ

Сутність, функції та організація фінансів підприємств.

Фінанси підприємств становлять собою такі види грошових відносин: між підприємством і його засновниками, власниками та інвесторами щодо формування, поповнення і зменшення статутного капіталу; між підприємством і державою щодо сплати податків та інших платежів і одержання державної фінансової підтримки; між підприємством і його постачальниками, покупцями, замовниками, партнерами зі спільної діяльності в процесі виконання договорів (контрактів), формування і розподілу доходів; між підприємством, банками і страховими компаніями у зв'язку з виконанням кредитних, депозитних та страхових договорів; між підприємством і його персоналом щодо внутрішньогосподарського розподілу доходів.

Таким чином, *фінанси підприємств* – це економічні відносини, пов'язані з рухом грошових коштів, формуванням, розподілом і використанням доходів суб'єктів господарювання. Фінанси підприємств виконують *забезпечувальну, розподільну та контрольну функції*. *Забезпечувальна* функція спрямована на формування в процесі виробничо-господарської діяльності фінансових ресурсів в оптимальному розмірі. *Розподільна* функція виявляється в розподілі та використанні виручки й доходів, одержаних підприємством. Вона має забезпечувати виконання підприємством зобов'язань перед бюджетами, цільовими фондами, банками та іншими суб'єктами господарювання, власниками і персоналом, а також сприяти розвитку виробничого потенціалу й покращенню фінансового стану підприємства. *Контрольна* функція реалізовується через контроль гривнею всіх сторін господарської діяльності підприємства, у тому числі формування, розподілу й використання будь-яких ресурсів. Фінансовий контроль визначає ступінь виконання підприємством відповідних показників, норм і нормативів.

Фінансові ресурси підприємства – це власний та залучений грошовий капітал, який використовується для здійснення його виробничо-господарської діяльності. Формування фінансових ресурсів підприємства починається на стадії його заснування за рахунок внесків засновників у статутний капітал. Основну частину фінансових ресурсів складають власні та прирівняні до них кошти (прибуток, амортизаційні відрахування, цільові надходження, стійкі пасиви). На фінансовому ринку мобілізуються кредитні кошти та інвестиції юридичних і фізичних осіб. Джерелом фінансових ресурсів підприємства можуть бути також надходження від об'єднань, страхові та бюджетні відшкодування. Джерела формування фінансових ресурсів відображаються в пасиві балансу підприємства у вигляді власного та позикового капіталу [1].

Головними принципами організації фінансів підприємства є саморегулювання, самоокупність та самофінансування. Організація фінансів здійснюється на основі комерційного розрахунку, тобто методу господарювання, що полягає в постійному зіставленні в грошовому вираженні витрат із результатами діяльності з метою одержання максимальної рентабельності виробництва. На організацію фінансів підприємства впливають його організаційно-правова форма, галузеві особливості, обсяги виробничо-господарської діяльності тощо.

За ознакою організаційно-правової форми підприємства поділяються на *приватні, колективні, державні, казенні, господарські* товариства тощо [2]. Найбільш розповсюдженою формою є господарські товариства, створення і діяльність яких регламентується законами України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [3], «Про акціонерні товариства» [4] та «Про господарські товариства» [5].

Фінансова робота на підприємстві – це система заходів для фінансового забезпечення функціонування та розвитку підприємства. До основних завдань фінансової роботи належать: мобілізація фінансових ресурсів в обсягах,

оптимальних для забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності та планів виробничого й соціального розвитку; реалізація резервів покращення фінансових результатів виробничо-господарської діяльності; повне і своєчасне виконання зобов'язань перед бюджетами різних рівнів, банками, поставальниками, покупцями й замовниками, а також персоналом підприємства; контроль за ефективним цільовим розподілом і використанням фінансових ресурсів.

Фінансова робота на підприємстві проводиться за трьома основними напрямками: фінансове прогнозування й планування; оперативна фінансова робота (здійснення безготівкових і готівкових розрахунків у найбільш ефективних формах, стягнення дебіторської заборгованості, залучення і погашення кредитів, оптимізація оподаткування тощо); аналіз та контроль фінансової діяльності підприємства.

Управління фінансами на підприємстві здійснюється за допомогою *фінансового механізму*, який розробляється у відповідності до норм чинного законодавства та установчих документів підприємства. *Фінансовий механізм підприємства* – це система управління фінансами, яка становить собою оптимальну, в умовах існуючого інституціонального середовища, комбінацію методів (прогнозування, планування, інвестування, страхування тощо), важелів (ціна, податкові пільги та санкції, ставки податків і зборів, норми амортизаційних відрахувань, очікувана вартість власного та позикового капіталу, курс емісії акцій, прибуток, дивіденди, кредитні й депозитні відсотки, дисконт, фінансові санкції, страхові тарифи) та організаційно-методичного забезпечення (у вигляді бухгалтерської звітності, статистичних даних, результатів досліджень, методик та інструкцій) для формування фінансових відносин, відповідних цілям забезпечення корпоративного розвитку.

Контрольні питання

1. Сформулюйте визначення фінансів підприємств.
2. Охарактеризуйте групи фінансових відносин, які становлять сутність фінансів.
3. Розкрийте зміст функцій фінансів підприємств.
4. Охарактеризуйте джерела формування фінансових ресурсів підприємства.
5. Як джерела формування фінансових ресурсів відображаються в балансі підприємства?
6. На яких принципах будується організація фінансів підприємств?
7. Охарактеризуйте передумови ефективного функціонування фінансів підприємств.
8. Назвіть основні завдання фінансової роботи на підприємстві.
9. Розкрийте зміст фінансової роботи на підприємстві.
10. Як організаційно-правові форми господарювання впливають на організацію фінансів?
11. Охарактеризуйте складові фінансового механізму підприємства.

Альтернативні тест-завдання

Чи правильно, що:

1. Стійкі пасиви – це мінімальна (стійка) заборгованість із заробітної плати працівникам, відрахувань на обов'язкове державне пенсійне страхування, соціальне страхування, а також частина резерву майбутніх платежів.

2. Основними принципами комерційного розрахунку є саморегулювання, самоокупність і самофінансування.

Яка відповідь правильна?

1. Власний капітал – це:

- а) підсумок I розділу пасиву балансу;
- б) зареєстрований капітал.